

ЕВФОНІЯ ТА ЇЇ ВИДИ ЯК ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ СЕМАНТИКИ ВИСЛОВЛЕННЯ Й ТЕКСТУ

Розглядаються типи та види евфонії: кількісна та якісна евфонія; звуконаслідування, звукова діаграма, звуковий символізм як такі, що відтворюють парадигматичні зв'язки; паронімія та анаграма як такі, що демонструють синтагматичні зв'язки.

Ключові слова: евфонія, кількісна евфонія, якісна евфонія, парадигматичний зв'язок, синтагматичний зв'язок.

Рассматриваются типы и виды эвфонии: количественная и качественная эвфония; звукоподражание, звуковая диаграмма, звуковой символизм отражающие парадигматические отношения; паронимия и анаграмма как демонстрирующие синтагматические отношения.

Ключевые слова: эвфония, количественная эвфония, качественная эвфония, парадигматические отношения, синтагматические отношения.

The article focuses on euphony – the harmonious selection of sounds in a fictional text in the unity of its paradigmatic and syntagmatic relations. The article deals with the types and kinds of euphony: quantitative and qualitative euphony; onomatopoeia, sound diagram, sound symbolism as those representing paradigmatic relations; paronymy and anagram as those representing syntagmatic relations.

Key words: euphony, quantitative euphony, qualitative euphony, paradigmatic relations, syntagmatic relations.

Термін **евфонія** має широке і неоднозначне тлумачення, оскільки є комплексним та багатовекторним поняттям. З одного боку, евфонія узагальнює прийоми та принципи поєднання звуків для досягнення зручності артикуляції, милозвучності звучання та полегшення сприйняття висловлення [3, с. 52–53; 4, с. 118; 6, с. 200]. З іншого боку, евфонія може викликати певні асоціації, емоційні реакції та ефекти [1, с. 282–295]. Тобто феномен евфонії розглядається у площині вираження і в плані змісту. Евфонія постає предметом дослідження в розрізі поетики й окремо при вивченні прозових художніх текстів [1, с. 275–295; 5, с. 25, 419, 443]. Феномен евфонії продовжує привертати увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників при окресленні її типів [3, с. 58–63], функціональних характеристик [1, с. 275–281], прагматичного та текстотвірного потенціалу [2, с. 250–290; 6, с. 200–201].

Мета статті – розглянути евфонію в аспекті парадигматики та синтагматики; охарактеризувати поняття евфонії з позицій семіотики.

Завдання статті полягає у визначенні поняття евфонії, описі її видів і типів зв'язків плану вираження та плану змісту різних видів евфонії.

Об'єктом статті є поняття евфонії як інструменту зовнішнього оформлення висловлення та прийому прирошення значення мовним знаком.

Предмет статті – структурні та функціональні вияви евфонії.

Доцільно розглядати парадигматичні та синтагматичні аспекти евфонії. У першому випадку йдееться про вибір позначуваного, що найбільш адекватно співвідноситься з позначенням, у другому – про комбінацію звуків у потоці мовлення [1, с. 276].

Парадигматичний аспект евфонії пов'язаний із мотивованістю мовного знака. У цьому випадку про милозвучність можна говорити лише тоді, коли спостерігається певна гармонія між планами вираження та змісту, що, з опертям на поняття семіотики, можна спостерігати у випадку *іконічності* та *індексованості*. У випадку іконічності гармонія добору звуків у тексті художнього твору створюється за рахунок подібності позначуваного і позначеного. У випадку індексованості – за рахунок їх ‘природного’ зв'язку.

До випадку іконічності входить звичайне *звуконаслідування* (ономатопея). Наприклад: *Waterford-Wajda's unignorable bray -“HA, ha, ha, HA” shattered the stunned silence that followed this remark. Solanka loved him for that irreverent guffaw* [7, с. 7]. У наведеному уривку звуконаслідувальні слова вважаються благозвучними, гармонійними, ‘природними’. Звертаючись до класичних грецьких праць, що торкалися питань ‘правильності імен’, простежуємо серед тенденцій пояснення назв предметів та імен людей звуконаслідувальну як домінуючу [1, с. 276].

Іншим видом іконічності є *звукова діаграма*. У випадку звукової діаграми звуки передають зміст описаного поняття не якісним, а кількісним шляхом (характером розподілу звуків у межах висловлення) [6, с. 200]. Звукова діаграма може ускладнюватися звуконаслідуванням,

утім воно не є обов'язковою умовою створення звукової діаграми. Наприклад: *Though he was very much a boy, preoccupied by giant diggers, steamrollers, rocket ships, and railway engines, and captivated by the I-think-I-can-I-think-I-can-I-thought-I-could-I-thought-I-could determination of Casey Jones, the indomitable circus-hauling little engine in Dumbo, Asmaan was constantly, infuriatingly, taken for a girl ...* [7, с. 10]. Часто звукова діаграма будється на кільцевому повторі, що символізує замкненість думки. Своєрідність діаграми полягає в тому, що вона здатна описувати не тільки матерію, що звучить, а й ментальні сутності, що дозволяє включити звукову діаграму до визначення евфонії як випадку іконічності.

Звуковий символізм – це вид евфонії, що відображає індексованість. У випадку знака-індексу зв'язок між позначуваним та позначенним ‘природний’. Уявлення про звуковий символізм ґрунтуються саме на ідеї про існування своєрідного природного зв'язку між звуком та значенням. Феномен звукового символізму може мати два пояснення: 1) зв'язок звуку і значення підтримується вербальними асоціаціями; 2) зв'язок звуку та значення зумовлений зв'язком артикуляції із психічним станом [5, с. 443]. Наприклад: *... this glowing six-foot Cruella De Vil fashion plate of a mother and that squat, flat-faced tank of a father, there might indeed be room for a writer to germinate and flourish* [7, с. 15].

Вживання звуків як певного еквівалента висловлення, рівнозначного слову, що називає явище, дістало назву **звукової метафори**. Наприклад: *“The grave yawns for us all, but for college dons it yawns with boredom,” he proclaimed to Eleanor...* [7, с. 11].

Як випадками евфонії в аспекті синтагматики можна розглядати **анаграму** та **паронімію**. Під анаграмою розуміємо прийом добору слів у художньому тексті, залежному від звукобуквеного складу ключового слова. Слово, розченоване на звукові сегменти, вписується в розкидані в тексті слова, щоб потім під час читання бути зібраним в єдиний анаграматичний комплекс. Найчастіше таким ключовим словом є ім'я автора тексту, ім'я того, кому присвячений текст або ж ім'я героя тексту [6, с. 201].

За визначенням В.П. Григор'єва, паронімія бачиться як поява співвідносних слів, що мають мінімум два подібні приголосні звуки [2, с. 261]. Наприклад: *They were fanciful at first, even fabulist; ...* [7, с. 12]. За рахунок такого ‘зближення’ слів, які містять подібні звуки, паронімія створює феномен ‘поетичної етимології’, що сприяє утворенню смыслових зв'язків між словами, породжуючи нові значення. Евфонія виявляється в синтагматичних зв'язках як сuto фонетичне явище, пов'язане з відчуттям природності, гармонії звукових комбінацій у художньому тексті. Така природність пояснюється не вмотивованістю мовного знака (або всього звукового ряду), не феноменом внутрішньої звучності з ключовим словом, а сuto фонетичними закономірностями, що роблять одні комбінації милозвучними, а інші немилозвучними [3, с. 52].

Логічним постає запитання, що являють собою милозвучні комбінації. Звісно, ведучи мову про милозвучні комбінації, маємо на увазі навмисне полегшення сприйняття та/або артикуляції за рахунок правильного добору комбінації звуків. У такій комбінації можна говорити про якісну та кількісну сторони евфонії.

Вивчаючи текст Б. В. Томашевський виокремлює кількісну та якісну евфонію [3, с. 52]. Мовлення становить не безперервний потік, а такий, що членується на окремі відрізки. Під час вимови людина об'єднує по кілька слів у певну єдність – мовленнєвий такт (використовуючи термін Б.В. Томашевського, **прозаїчний колон**), більш-менш відокремлений від сусідніх. У кожному з тактів є одне слово, на яке падає логічний наголос, що об'єднує навколо себе інші слова такту. Окрім того, інтонація (підвищення або зниження голосу, пришвидшення або уповільнення темпу, паузи) незначною мірою відокремлює один такт від іншого. В процесі мовлення відтворюємо один такт за іншим, відокремлюючи їх один від одного паузами. В залежності від кількості слів та порядку розташування наголошених та ненаголошених слів у такті його вимова потребує більших або менших затрат енергії. Система розподілу енергії вимови в часі складає природний ритм мовлення. Саме із цим поняттям корелює **кількісна евфонія (евритмія)** [3, с. 54]. У випадку коротких, різко відокремлених один від одного тактів ми отримуємо швидке, енергійне мовлення. У випадку довгих тактів із нечіткими межами маємо нечіткий, невиразний, повільний ритм. Чіткості ритму (іншими словами, милозвучності) сприяє рівність та аналогія мовленнєвих тактів. Така аналогія може досягатися шляхом синтаксичного та лексичного паралелізму, наприклад, впорядкування ритму завдяки анафоричній побудові висловлення або повтору елементів. За допомогою таких інструментів членування художнього мовлення на мовленнєві такти або їх сукупності стає відчутною почленованістю мовлення. Причому

ним чіткіший ритм, тим членування відчутніше для слуху, а отже, ритм постає безпосереднім показником милозвучності мовлення. Навпаки, за відсутності синтаксичних аналогій, перевантаженості висловлення конструкціями та лексикою, нерівності мовленнєвих тактів мовлення створюється враження відсутності ритму, аритмії, що, безперечно, шкодить його сприйняттю та розумінню. Евфонії досягається через ритм прозових творів, базований на структурі та системі об'єднання мовленнєвих тактів.

Добір фонем мови, як і вибір певного ритму мовлення, може переслідувати подвійну мету: по-перше, досягнення милозвучності мовлення; по-друге, забезпечення виразності. Під милозвучністю мовлення мається на увазі, з одного боку, вживання сполучень звуків, приемних для слуху (*акустична милозвучність*), а з іншого – побудова висловлення, яка була б зручною для вимови (*артикуляційна милозвучність*). Обидва ці аспекти тісно пов’язані при сприйнятті. Звідси й постає поняття **якісної евфонії** – комбінування звуків у такий спосіб, аби досягнути максимальної милозвучності в артикуляційному та акустичному планах [3, с. 56].

З точки зору милозвучності усі фонеми англійської мови поділяються на прості та утруднені. Найпростішими фонемами є голосні, сонорні, потім ідуть дзвінкі фрикативи, глухі фрикативи, далі вибухові і, нарешті, африкати. Милозвучним вважається англійське мовлення, в якому голосні звуки чергуються з приголосними і не зустрічаються поєднання кількох голосних та приголосних підряд.

Висновки. Евфонія втілює багатовимірне поняття стилістики, виступаючи одночасно як спосіб організації висловлення для полегшення його артикуляції та сприймання і як один із засобів творення семантики висловлення і тексту. Подальші дослідження евфонії плануємо побудувати у площині визначення її місця та ролі у текстотворенні сучасного англомовного постмодерністського тексту.

Список літератури

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык / И. В. Арнольд. – М. : Флинта, Наука, 2002. – 384 с.
2. Григорьев В. П. Поэтика слова / В. П. Григорьев. – М. : Наука, 1979. – 343 с.
3. Томашевский Б. В. Определение поэтики / Томашевский Б. В. // Теория литературы. Поэтика : учеб. пособие. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 334 с.
4. Chris Baldick. Oxford dictionary of literary terms / C. Baldick. – Oxford : Oxford university press, 2008. – 361 р.
5. David Crystal. A dictionary of linguistics and phonetics / D. Crystal. – Blackwell Publishing Ltd, 2008. – 529 р.
6. Katherine Mayberry. Everyday arguments: A guide to writing and reading effective arguments / K. Mayberry. – Boston : Houghton Mifflin Company, 2009. – 440 р.
7. Salman Rushdie. Fury / S. Rushdie. – New York : Random House, 2001. – 259 р.

Ю.Г. Ковбаско (Івано-Франківськ)

СИНТАКСИЧНА СТРУКТУРА ГОЛОВНОГО КОНСТИТУАНТА РОЗДІЛОВОГО ЗАПИТАННЯ

Розглянуто синтаксичну побудову головного конституента розділового запитання. Визначено його основні структурні та кількісні характеристики.

Ключові слова: розділове запитання, головний конституент, еліптичне речення, монопредикативний, поліпредикативний.

Рассмотрено синтаксическое построение главного конституента разделительного вопроса. Определены его основные структурные и количественные характеристики.

Ключевые слова: разделительный вопрос, главный конституент, эллиптическое предложение, монопредикативный, полипредикативный.

This article addresses the syntactic structure of the tag question's main constituent. Its principal structural and quantitative characteristics have been determined.

Key words: tag, main constituent, elliptic sentence, monopredicative, polipredicative.